

Mgr Jolanta Wróbel
Wrocław – PWr

WYJAZD W RAMACH PROGRAMU ERASMUS+ DO BIBLIOTEK UNIWERSYTETU PIERRE ET MARIE CURIE - PARIS VI (UPMC) SORBONNE UNIVERSITÉ W DNIACH 22-27 MAJA 2016 R.

Abstract

The report introduces relations from a weekly visit in a library of a Université Pierre et Marie Curie – Paris VI (UPMC) Sorbonne Universités in Paris. The activities and description of the University and the libraries were underlined and developed as well as the education of the librarians.

Streszczenie

W sprawozdaniu przedstawiono relacje z tygodniowego pobytu w bibliotekach Uniwersytetu: Université Pierre et Marie Curie – Paris VI (UPMC) Sorbonne Universités w Paryżu. Opisane zostały działalności bibliotek i samego Uniwersytetu, a także kształcenie bibliotekarzy.

W ramach programu Erasmus + w zakresie wymiany kadry uniwersyteckiej odbyłam krótki pięciodniowy (22-27 maja 2016) staż w bibliotekach Université Pierre et Marie Curie - Paris VI (UPMC) Sorbonne Universités <http://www.upmc.fr/>¹. Być może w swoim wyborze biblioteki i uczelni technicznej, kierowałam się też sentymentem do nazwiska naszej wspańalej rodaczki. Chociaż Politechnika Wrocławska podpisała umowę o wzajemnej współpracy i wymianie studentów, to przyjęcie mnie do biblioteki wymagało oddzielnych działań. Zaproszenie do przyjazdu otrzymałam od dyrektorki Biblioteki pani Anne - Catherine Fritzinger, której gabinet z niepowtarzalnym widokiem na Paryż usytuowany jest w budynku administracyjnym zwanym Tower.

Kilka słów o samym uniwersytecie

Historia Sorbony sięga okresu średniowiecza. Ówczesny Paryż, będący jednym z ważniejszych intelektualnych miejsc w Europie, zapraszał zarówno nauczycieli jak

Widok na jedną z największych atrakcji Paryża

i uczniów szybko stając się znanym ośrodkiem nauczania. Swoją nazwę Sorbona zawdzięcza spowiednikowi króla Ludwika IX Robertowi de Sorbon, którego imieniem nazwano jedno z kolegiów. Nazwa przyjęła się i szybko zaczęto ją stosować w odniesieniu do całego Uniwersytetu. Przez lata Uniwersytet rozwijał się i umacniał swoją pozycję naukową. Od 1970 roku zmieniał swoją strukturę dzieląc się na autonomiczne uczelnie, zachowując jednak rozpoznawalną w całym świecie nazwę - Paris Sorbonne Universités².

Université Pierre et Marie Curie-Paris VI (UPMC) jest prężnym ośrodkiem naukowym specjalizującym się w naukach technicznych, przyrodniczych i medycznych. Prowadzi badania naukowe i kształci ponad 30 000 studentów, w tym ok. 20% to studenci zagraniczni. Główna siedziba położona jest w Dzielnicy Łacińskiej na terenie kampusu Jussieu. Nowoczesne, betonowo-szklane obiekty z salami wykładowymi, laboratoriami i bibliotekami sąsiadują z imponującym, klasycystycznym budynkiem Muzeum Historii Naturalnej i przylegającym do niego Ogrodem Botanicznym.

Oryginalna siedziba Uniwersytetu

Nowoczesny uniwersytet

Źródło https://en.wikipedia.org/wiki/Jussieu_Campus#/media/File:Place_Jussieu.JPG

Muzeum Historii Naturalnej

Na kampusie Jussieu znajduje się sześć świetnie wyposażonych bibliotek o profilu technicznym i przyrodniczym:

- Bibliotheque de L1,
- Bibliotheque des Licences,
- Bibliotheque de l'Atrium,
- Bibliotheque du CADIST. Geosciences et Environment,
- Bibliotheque de Mathematiques-Informatique Recherche,
- Bibliotheque de Biologie-Chimie-Physique Recherche.

Biblioteki medyczne usytuowano natomiast przy szpitalach Pitié-Salpêtrière i Saint-Antoine.

Moja wizyta obejmowała kampus Jussieu. Wszystkie działające tam biblioteki służą zarówno naukowcom, jak i społeczności studenckiej i czynne są od poniedziałku do piątku w godzinach 9-19, za wyjątkiem Bibliotheque des Licences czynnej do godz. 21 oraz w soboty do godz. 20. Są one przystosowane do obsługi osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności, co pozwala w dużym stopniu na samodzielne korzystanie z biblioteki i ułatwia studiowanie.

Biblioteki

Bibliothèque de L1 posiada księgozbiór liczący ok. 26 tys. woluminów, głównie przeznaczony dla studentów pierwszego roku trzyletnich studiów licencjackich. Znajdują się tam m. in. podręczniki i skrypty z następujących dziedzin: informatyka, matematyka, astronomia, fizyka i nauki o ziemi. Wszystkie kolekcje oznaczone są czytelnie kolorami oraz uszeregowane według klasyfikacji Deweya, co pomaga w samoobsłudze przy wyborze właściwych materiałów. Zaobserwowałam, że mimo czytelnych oznaczeń użytkownicy chętnie konsultują się z bibliotekarzami i korzystają z ich pomocy oraz cennych wskazówek. Dotyczy to zarówno doboru lektur jak i krótkich szkoleń z zakresu wykorzystania zasobów elektronicznych. Biblioteka posiada 563 miejsca do pracy i jest bardzo przestronna, a stanowisko bibliotekarza usytuowane jest naprzeciw wejścia. Na ladach wyłożone są ulotki informacyjne dotyczące usług bibliotecznych oraz skrzynka do której można wrzucać propozycje nowych zamówień książek lub swoje uwagi i sugestie.

Do niedawna funkcjonowała opinia, że Francuzi niechętnie używają innego języka niż swój własny, co okazało się nieprawdą. Większość bibliotekarzy pracujących w tej i pozostałych bibliotekach posługuje się językiem angielskim bardzo przydatnym w kontaktach ze studiującymi obcokrajowcami. Oczywiście zagraniczni studenci jak najszybciej powinni poznać język francuski, przynajmniej w podstawowym zakresie, aby funkcjonować na uniwersytecie. Niemniej jednak pomoc bibliotekarzy w czasie dni wstępnych jest nieoceniona. Dziesięć osób, włącznie z kierowniczką biblioteki dokładają wszelkich starań, aby przybywający z całej Francji oraz z zagranicy studenci szybko poznali tajniki zintegrowanego systemu SUDOC <http://www.sudoc.abes.fr>. Jest to połączony katalog on-line wszystkich francuskich wyższych uczelni oraz instytutów badawczych. W katalogu dostępna jest informacja o całości zgromadzonych w bibliotekach zbiorów - zarówno tradycyjnych - drukowanych, jak i elektronicznych, a także map i dokumentów audiowizualnych w ilości około 10 mln. Systematycznie dołączane są także informacje o doktoratach. Wygodny dostęp do zasobów umożliwiają ustawione w bibliotece kioski informacyjne. Dla nowoprzyjętych studentów organizuje się wycieczki po bibliotekach, prowadzone przez starszych studentów, a także samych bibliotekarzy. Organizowane są też nieobowiązkowe kursy biblioteczne mające na celu zapoznanie studentów ze strukturą i ogólną organizacją bibliotek, katalogiem on-line i ofertą indywidualnych i grupowych szkoleń. Studenci mogą wypożyczyć książki, będące w wolnym dostępie na okres od 3 do 21 dni z możliwością samodzielnego przedłużania. Biblioteka oferuje zdalny dostęp do zasobów elektronicznych spoza kampusu dla całej społeczności akademickiej. Legitymacja studencka pełni rolę karty bibliotecznej. Popularną usługą jest wypożyczanie studentom laptopów, przechowywanych w specjalnych szafach. Praca na wypożyczonym sprzęcie stała się bardzo powszechna,

choć jest możliwa tylko na miejscu. Wszelkie naprawy sprzętu komputerowego oraz drukarek i kopiarek nie stanowią problemu, gdyż biblioteka korzysta z usług pracowników technicznych zatrudnionych na uniwersytecie.

Szafa z laptopami

Pokoje pracy indywidualne i grupowej

Po obu stronach sali głównej umieszczonych jest 13 pokoi pracy indywidualnej i grupowej rezerwowanych on-line. Czas rezerwacji waha się od 45 min. do 4 godzin. Pokoje są dostępne i wykorzystywane przez cały rok, ale najbardziej oblegane bywają w okresie sesji egzaminacyjnych oraz podczas przygotowania projektów. Wyposażono je w tablice, sprzęt komputerowy, rzutniki i kamery. Korzystają z nich także wykładowcy prowadzący zajęcia w małych grupach.

Bibliothèque des Licences jest dużą biblioteką (788 miejsc do pracy) przeznaczoną dla studentów studiów I i II stopnia, a także doktorantów i dla kadry naukowej. Posiada księgozbiór liczący ponad 73 000 woluminów zgodny z profilem uczelni oraz słowniki i encyklopedie. W nowoczesnych salach rozmieszczone są regały z otwartym dostępem do zbiorów. Czytelnicy odkładają przeczytane książki na przeznaczone do tego celu wózki, a dyżurujący bibliotekarze czuwają nad właściwym ułożeniem księgozbioru. W czasie godzinnego dyżuru (tak często zmieniają się bibliotekarze przy „help desku”), przeciętnie co 15 minut, jeśli nie ma akurat wypożyczających studentów, woluminy trafiają na półki. Dodatkowo funkcjonują stanowiska do samodzielnego wypożyczania. Bibliotekarze ściśle współpracują z wykładowcami, którzy chętnie kierują studentów piszących prace licencjackie czy magisterskie, aby zapoznali się z dostępnymi źródłami. Bibliothèque des Licences posiada oddzielne pomieszczenia wyposażone w nowoczesny sprzęt komputerowy przeznaczone na szkolenia biblioteczne dla studentów oraz zebrania i warsztaty dla bibliotekarzy. Osobna duża sala, służy do nagrywania filmów wykorzystywanych później w procesie edukacji. Z bibliotekarzami współpracują zatrudnieni na kontraktach specjaliści IT, którzy pomagają w tworzeniu repozytorium uniwersyteckiego, będącego częścią krajowego repozytorium HAL – <http://hal.archives-ouvertes.fr>.

W bibliotece wydzielono także strefę do cichej pracy oraz 26 pokoi do pracy indywidualnej i grupowej wykorzystywanych przez cały rok. Zaprojektowano też pomieszczenia do spotkań towarzyskich, gdzie cisza nie jest wymagana. Można tam też spożywać małe posiłki i przy okazji pracować z kolegami czy głośno wymieniać poglądy. Wyposażono je w wygodne fotele, które po rozłożeniu tworzą leżanki, gdzie można odpocząć lub się zdrzemnąć. Słowem pożytecznie, przyjemnie, przytulnie i wygodnie.

Biblioteka nie posiada własnej szatni, wydzielono jedynie miejsca na parasole, a okrycia wieszane są najczęściej bezpośrednio na krzesłach. Futurystyczne wieszaki umieszczone w bezpośrednim sąsiedztwie regałów, są rzadko wykorzystywane, a szkoda.

Jedną z ciekawszych odwiedzonych przeze mnie bibliotek była Bibliothèque de l'Atrium. Duża, świetnie wyposażona w sprzęt i kolorowe meble służy przyjemnemu spędzaniu czasu między zajęciami. Jest to odpowiednik naszych bibliotek beletrystycznych zorganizowanych w uczelniach lub bibliotek publicznych z przeznaczeniem dla społeczności uniwersyteckiej. Zamiast podręczników akademickich, znajdziemy tam w dużej ilości codzienne gazety, tygodniki, popularne komiksy, literaturę scien-

Zona silence

Leżanka – miejsce odpoczynku

Wnętrze biblioteki

ce fiction literaturę piękną (ponad 6000 pozycji), ogromny wybór płyt DVD (muzyka i filmy), a także szachy i gry planszowe. Wygodne fotele zachęcają do odpoczynku, a wypożyczone słuchawki umożliwiają słuchanie muzyki i oglądanie filmów bez przeszkadzania innym użytkownikom. Biblioteka ta cieszy się ogromnym powodzeniem, a dodatkowym atutem jest jej umiejscowienie w bliskim sąsiedztwie kawiarni uniwersyteckiej.

Najnowszą, oddaną do użytku w 2015 roku jest Bibliotheque du CADIST. Geosciences et Environment. Nowoczesna, dwupoziomowa biblioteka, oprócz tradycyjnego i elektronicznego księgozbioru właściwego profilowi wydziału gromadzi niezbędne do nauki mapy. Do ich wypożyczenia służą specjalnie zakupione przez bibliotekę tuby, chroniące je przed zniszczeniem.

Miałam okazję podziwiać zgromadzony tam zbiór starych XVIII-wiecznych i XIX-wiecznych map, które udostępniane są tylko po wcześniejszym uzgodnieniu. Do ich studiowania przygotowane są specjalne stoły i sprzęt do kopiowania.

Biblioteka posiada także odpowiednio podświetlone regały wystawowe, gdzie prezentowane są wyjątkowe okazy geologiczne, często pochodzące z darów. Unikatowe zbiory podziwiają wycieczki szkolne uczestniczące w specjalnie przygotowanych lekcjach geografii. Ekspozycje zmieniają się kilka razy w roku.

Atrium

Tuby

Stoły

Trochę o edukacji bibliotekarzy

Niestety nie mogłam zapoznać się ze wszystkimi bibliotekami, np. Bibliotheque de Mathematiques-Informatique Recherche czy Bibliotheque de Biologie-Chimie-Physique Recherche ponieważ trafiłam na strajk pracowników służby publicznej, do których zaliczają się też bibliotekarze. Z tego powodu biblioteki te miały mocno skrócone godziny otwarcia. Przy tej okazji wspomnę o edukacji bibliotekarzy, o której wspominały bibliotekarki. We Francji bibliotekarze tworzą grupę urzędników państwowych. Ubieganie się o ten status odbywa się na podstawie warunków określonych przez Ustawę z roku 1992 (Décret n°92-29 du 9 janvier 1992 portant statut particulier du corps des bibliothécaires) <https://www.legifrance.gouv.fr> i obowiązkowo należy zdać egzamin państwowy (passer le concours) organizowany przez Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego (Ministère de l'Enseignement supérieur et de la Recherche) www.enssup.gov.ma/fr.

O status urzędnika państwowego może ubiegać się także kadra dokumentalistów, księgarzy, wydawców itp.

Stanowiska bibliotekarzy, w zależności od wykształcenia i kwalifikacji, zostały przypisane do trzech kategorii: A,B,C:

A – kustosz / kustosz dyplomowany / generalnie kadra zarządzająca (conservateurs des bibliothèques oraz bibliothécaire)

B – asystent biblioteczny – specjalista wyższego stopnia (bibliothécaire assistant spécialisé de classe supérieure) i asystent biblioteczny – specjalista niższego stopnia (bibliothécaire assistant spécialisé de classe normale)

C – magazynier – wyższego stopnia (principal 1ere classe , 2eme classe) i magazynier (1ere classe , 2eme classe)

Bibliotekarze posiadający status urzędnika państwowego (la fonction publique d'État) <http://www.fonction-publique.gouv.fr> mogą być zatrudnieni m. in. w:

- bibliotekach szkół wyższych
- Bibliotece Narodowej Francji, Bibliotece Centre Georges Pompidou
- państwowych bibliotekach specjalistycznych
- bibliotekach jednostek administracji państwowej

Przystąpienie do konkursu państwowego wymagane jest na wszystkich stanowiskach grup A, B i C. Pomyślny wynik umożliwia pracownikom staranie się o stałe zatrudnienie w bibliotece. Konkurs przeznaczony jest także dla osób jeszcze nie związanych z zawodem bibliotekarza i umożliwia ubieganie się o zatrudnienie w bibliotece i późniejsze wejście do zawodu. Wymagania konkursowe stawiane pracownikom bibliotek i kandydatom spoza nich nieco się różnią. Pierwsi przystępują do tzw. konkursu wewnętrznego (concours interne), drudzy do konkursu zewnętrznego (concours externe). Zasady konkursowe ulegają zmianom. Kilka lat wstecz osoby posiadające troje lub więcej dzieci nie musiały legitymować się dyplomem ukończenia studiów I lub II stopnia. Była to wyraźnie polityka prorodzinna, obecnie jednak zarzucona.

Kandydaci ubiegający się o stanowiska grupy A muszą posiadać minimum licencjat. Od pracowników bibliotek wymagany jest również czteroletni staż pracy. Od kandydatów grupy B wymagana jest przynajmniej matura oraz np. dwuletnie studia specjalistyczne związane z bibliotekoznawstwem, informacją i dokumentacją DUT Diplôme universitaire de technologie <http://www.onisep.fr>, które prowadzą m.in.: Université Paris-Ouest-Nanterre-la-Défense, Paris Descartes Université, Université Toulouse III, Université Bordeaux Montaigne, Université de Lille3, La-Roche-sur-Yon (Université de Nantes). Od pracowników bibliotek wymagany jest również czteroletni staż pracy. Kandydaci grupy C muszą legitymować się wykształceniem średnim bez konieczności posiadania matury (brevet des collèges). Pracowników bibliotek obowiązuje co najmniej jeden rok stażu pracy i przeprowadzana jest tylko rozmowa kwalifikacyjna.

Co roku ogłaszana jest przez Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego (Ministère de l'Éducation Nationale de l'Enseignement supérieur et de la Recherche) www.education.gouv.fr/ liczba miejsc dla poszczególnych kategorii. I tak np. w roku 2016 na całą Francję było przewidzianych tylko 18 miejsc na stanowisko „conservateur”, 20 dla „bibliothécaires”, 10 dla „bibliothécaire assistant classe supérieure” i 35 „bibliothécaire assistant classe normale”. Na stanowisko „conservateur”, wymagany jest również egzamin z jednego z języków: angielski, niemiecki, hiszpański, portugalski, włoski czy

rosyjski. Oprócz spełnienia tych dość rygorystycznych wymogów możliwe jest również awansowanie pracownika wewnątrz jednostki według uznania dyrektora.

Jednak w zasadzie jedyną wyższą szkołą zapewniającą osiągnięcie prestiżowych stopni w hierarchii zawodowej jest École Nationale Supérieure des Sciences de l'information et des Bibliothèques (ENSSIB) z siedzibą w Lyonie <http://www.enssib.fr>. Szkoła ta posiada w programie profesjonalne i zróżnicowane kształcenie z zakresu bibliotekoznawstwa i informacji naukowej:

1. Studia magisterskie trwające dwa lata:

- Wersja pierwsza:
 - a) pierwszy rok ogólny z zakresu bibliotekoznawstwa i informacji
 - b) drugi rok oferuje cztery specjalności do wyboru:
 - informacja naukowo-techniczna
 - wydawnictwa elektroniczne
 - archiwizacja wydawnictw elektronicznych
 - działalność bibliotek i ośrodków dokumentacji.

• Wersja druga:

Dwa lata nauki zarządzania zbiorami specjalnymi.

2. Roczne szkolenie specjalistyczne dla kadry zarządzającej zakończone dyplomem. Uczestniczą w nim bibliotekarze chcący podnieść swoje kwalifikacje lub awansować na wyższe stanowisko. Uczestnictwo w zajęciach w trybie zaocznym odbywa się przez pięć tygodni. Wymagany jest również czterotygodniowy staż w bibliotece.

3. Szkolenie konkursach na urzędników państwowych.

Przeznaczone jest dla osób starających się o stanowisko kustosza. Edukacja trwa 18 miesięcy. Podczas trzeciego semestru uczestnicy odbywają miesięczną praktykę w innej niż macierzysta bibliotece.

Dla osób starających się o stanowisko bibliotekarza edukacja trwa sześć miesięcy i podobnie jak w przypadku kustoszy muszą odbyć miesięczną praktykę.

4. Staże i kursy z zakresu bibliotekoznawstwa i informacji naukowej.

Trwają kilka dni lub mają charakter szkoleń zaoczných. Tematy szkoleń dotyczą wdrażania nowych rozwiązań w bieżącej działalności bibliotek m.in. uzupełniania zbiorów elektronicznych, zarządzania personelem bibliotecznym, wykorzystania aktualnej wiedzy dla lepszej obsługi użytkowników, wdrażania nowych formatów do katalogowania zbiorów.

W opinii bibliotekarek praca państwowa jest uprzywilejowaną posadą i nie jest w zasadzie możliwe zwolnienie takiego pracownika, chyba że np. znacząco naruszy dyscyplinę pracy. Jednak wciąż rosną wymagania w stosunku do nowo zatrudnianych bibliotekarzy, jak np. dobra znajomość różnych programów komputerowych oraz j. angielskiego, nie wymagana jeszcze kilka lat temu. Stąd wszyscy młodzi pracownicy bibliotek UMPC znali język angielski.

Pracownicy bibliotek coraz chętniej zmieniają miejsca pracy, szukają atrakcyjniejszych dla siebie stanowisk i startują w ogłaszanych konkursach. We Francji, inaczej niż w Polsce studia z zakresu informacji i dokumentacji kształcą raczej pracowników administracji zarządzających wiedzą w instytucjach państwowych czy prywatnych, ewentualnie w archiwach i wszechobecnych dziś repozytoriach. Bibliotekarze starają się ciągle dokształcać wychodząc naprzeciw rosnącym potrzebom użytkowników. Biblioteki wspierają nowe formy komunikacji ze studentami takie jak FB czy Twitter, słuchając i wykorzystując przy tym ich opinie. Konferencje, wyjazdy międzynarodowe, spotkania z innymi bibliotekarzami umożliwiają wymianę doświadczeń i zastosowanie najlepszych z nich w swojej działalności. Coraz więcej, jak mi mówiono, bibliotekarzy uczestniczy w programie ERASMUS i bardzo sobie chwali doświadczenia tam zdobyte. W jednej z bibliotek UPMC zapoczątkowano projekt, współfinansowany przez Uniwersytet, dotyczący przewodnika po bibliotece i zbiorach w formie komiksu. Zatrudniono do tego profesjonalnego plastyka realizującego pomysły bibliotekarzy, którzy nie ustają w tworzeniu rozwiązań, zachęcających do korzystania z biblioteki nowe pokolenia studentów.

¹ Wszystkie podane w artykule odesłania do stron internetowych przedstawiają wersję aktualną na dzień 7.11.2016

² <https://pl.wikipedia.org/wiki/Sorbona> [on-line]. [Dostęp 7.11.2016]